

POŚCIĆ (250) *vb impf*

o jasne.

inf pościć (51). ◇ *praes 1 sg* poszczę (3). ◇ *2 sg* pościsz (7). ◇ *3 sg* pości (13). ◇ *1 pl* pościmy (9), pości(e)m (2), pościm (1), pości(e)my (1); -im *SkarKaz*; -(e)m *SkarJedn* (2); -imy : -im *WujNT* (1:1). ◇ *2 pl* pościcie (6). ◇ *3 pl* poszczą (27). ◇ *praet 1 sg m* pościłem, -m pościł (4). ◇ *2 sg m* -ś pościł (2). ◇ *3 sg m* pościł (29). *f* pościła (5). ◇ *1 pl m pers* -smy pościli (1). ◇ *2 pl m pers* -ście pościli (2). ◇ *3 pl m pers* pościli (24). *subst* pościły (1). ◇ *fut 1 sg m* będę pościł (1), pościć będę (1) *SkarŻyw* (1:1). *f* będę pościła (1). ◇ *2 sg m* będziesz pościł (2) *OpecŻyw, RejKup*, pościć będziesz (2) *BibRadz, RejPos*. ◇ *3 pl m pers* będą pościć (4), pościć będą (3); będą pościć *Leop*; pościć będą *BudNT, SkarKaz*; będą pościć : pościć będą *WujNT* (3:1). ◇ *imp 2 sg* pość (4). ◇ *3 sg* niechaj pości (1). ◇ *1 pl* poścmy (4). ◇ *2 pl* poście (1). ◇ *con 3 sg m* by pościł (3). ◇ *1 pl m pers* bychmy pościli (2). ◇ *3 pl m pers* by, bodaj pościli (7). ◇ *impers praet* pościło się (1). ◇ *con* by poszcz(o)no (1). ◇ *part praes act* poszcząc (23). ◇ *part praet act* pościwszy (1).

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

Powstrzymywać się od spożywania (pewnych) pokarmów ze względów religijnych; ieunare Vulg, PolAnt, Modrz, Cn; a cibis vetitis statis diebus abstinere, ciborum delectum praescripto Ecclesiae adhibere a. facere a. habere a. tenere, ieunium a. ieunia annua servare Cn (250) : By tzłowiek przez tzaly rok chłéb iedno iedząt/ a wodę pijąt na każdy dzień pościł *OpecŻyw* 160; Drudzy mniamá/ iż wolność krześciyáńka nic inego nye yełt/ yedno myęło yełć/ nyełpowyádać fye/ nye pościć. *KromRozm I* D2; *MurzNT* 13v; *KromRozm III* I6; *KrowObr* 20; Czemużełmy (pry) pościli/ á thyś niechciał weyźrzeć: korzyliłmy duffe náłfe/ á tyś o thym niechciał wiedzieć? *Leop Is* 58/3; Czemuż my y licemiernicy częłto á gęłto pościmy: á twoi zwolennicy nie połzczą? *Leop Matth* 9/14, *Eccli* 34/31, *Is* 58/4 [2 r.], *Matth* 9/15; Ale ty gdy pościł/ pomáz głowę twoię/ y vmyi oblicze twoie. *BibRadz Matth* 6/17, *Matth* 6/16 [2 r.], 18, *Luc* 5 arg; *BielKron* 260v; *OrzQuin* Z4; Zápamiętáli theż tego/ iáko nas Pan náłz y Prorocy pościć wczyli/ y iáko nápiáli/ iáki ma być poft/ y iáko fie w nim Krześciáńki człowiek záchować ma *RejPos* 70v; Iże mi to wymáwiacie/ iżci pościmy/ iżci ofiáry czynimy/ á ty nic niedbałz. *RejPos* 181, 70v [3 r.], 71; Ktorzy tak czynią/ áczkolwiek przykazanie o Poście wypełnią/ y prawdziwie połzczą/ iednák przed się obzárftwem grzełzą. *WujJud* 190; Y my nie przeto pościmy/ żeby mięło/ iáycá/ mleczno niedobre było: ále iż wiemy/ że y ten grzełzy/ kto dobrych rzeczy nie dobrze vżywa. *WujJud* 197, 190 *marg*, 192 [2 r.], 193 [2 r.], *Nnv*; *WujJudConf* 190, 190v, 192; *BudNT Luc* 5/33, 34; Głupftwo to wielkie mowić iżby dzieci y inni/ ktorým poft do czego lepšzego y potrzebnieyfze⁸⁰ przefkadza pościć byli winni. *SkarJedn* 237, 233, 234, 235; *KochPs* 49; A káplan ćwierdził iáko rzecz prawdziwą/ iż dziś Wielkanoc y niegodzi fię pościć *SkarŻyw* 249; Iełliby kto przyftąpił á mowikci: niepość częłto/ ábyś nie zemdłał: niewierz mu áni go słuchay *SkarŻyw* 393, 29, 141, 225 [2 r.], 260, 262 (12); Chriřtus ná puřczy pości/ y da fię kuścić řzátánowi. *WujNT Matth* 4 arg, s. 12, *Matth* 6 arg, s. 27 [2 r.], *Matth* 6/16, 17 (22); O świętym Mikołáiu piřzą/ iż iefzcze v pierři máćierzyńkich pościć począł *SkarKaz* 42a; Chcemyli co v Pána Bogá vprořić/ [...] poścmy y trudźmy ciáła náłze. *SkarKaz* 120a, 116a, 119a [2 r.], 121a [3 r.], b [2 r.], 350a.

pościć komu [Bogu lub świętym] (9): *RejFig* Dd5; *RejZwierz* 132v; *BibRadz Zach* 7/5; iż pościłz świętemu Mikołaiowi [...] / święthemu Antoniemu fwinie poruczałz / świętego fie Rochá boiłz *RejAp* 154v, 154v; *RejPos* 71, 342; *SkarŻyw* 459; A tu Lukalz mowi / że służyli Bogu / ktoremu też pościli. *WujNT* 452.

pościć ku komu (1): Czałem się też y pośczyło Kunim [świętym] kiedy trzeba było. *RejKup* i5.

pościć za kogo [= w czyjej intencji] (3): pán Iezus / pośedł na gorę Karentena / a tam pościl za grzéłfné czterdzieci dnij ij nocy. *OpecŻyw* 37; *WujNT* 620; *SkarKaz* 382a.

W połączeniu z określeniem dnia tygodnia lub okresu kościelnego [w tym: co (22), w co (10)] (33): *SeklWyzn* F; *RejKup* g8, i3v, n2; Nie ná tym yełli kto w pyątek álbo w nyedzyelę połci *KromRozm I Ov*, F2v; Ten też wítawil áby łobotę połzczono zá wigilią niedzyelną. *BielKron* 158; wítawil [Pan Chrystus] Kościól ábychmy w Piątek pościli / y trapili ciáło náłze *WujJud* 42, 43v, 193, 195; y iákoś wyłzley słyłzał / to nam iáko iákie kácerftwo zádaia / iż w Sobotę pościem *SkarJedn* 370, 124, 231, 234 [2 r.], [d9]v; Od onego czáfu alz do tego roku / przez dwádzieściá y ósm lat / co rok ták pościl w wielki połt nie iedząc áni pijąc przez dni czterdzieści. *SkarŻyw* 29, 29 marg [2 r.], 308, 320, 457, 459, 571 [2 r.]; *NiemObr* 124 [2 r.]; Kiedy Suchedni połzczą. Po Popielcu / po Świętkach / po Podwyżzeniu S. Krzyża *LatHar* ++7; *WujNT* 39, *Mar* 2/20, *Luc* 5/35, s. 452.

W połączeniu z określeniem długości trwania postu lub jego częstości (65): *OpecŻyw* 37; Iezu ienżes od ducha wiedziony czterdzieci dni y cztherdzieci noczy pościl. Imi. fie nod [!] nami. *TarDuch* B2; *MiechGlab* 21; *MurzNT* 13v; Ian każe y krzći wodą / a Kryłthus Duchem / Ian Pána Chryłtułá okrzcił / Chryłthus pości czterdzieści dni / potym ielt kulfon. *Leop Mar* 1 arg; Połzczę dwa kroć w tegodniu *BibRadz Luc* 18/12, 2.Reg 31/13, *Zach* 7/5, 4.Esdr 6/31; Náwracał tedy rozmáity lud wzyawłzy s łtárego zakonu pięć kłiág Moizelzowych / obrzezanie / łobotę święćić / swininy nie iadác / miełiac cáły w rok pościć *BielKron* 165, 38v, 68, 115, 134v, 138v; iż Helialz y Moizelz pościli po czterdzyeści dni *RejPos* 280, 69v, 70v [2 r.]; Abowiem niektorzy mnimáia / że ieden dzień pościć máia *WujJud* 194, 193, 194v; rozne były miedzy ludźmi Chrześciánłkimi połty / iáko piłze o tym Ireneus on łtáry á dawny Doktor / powiedáiac / że niektorzy iedno ieden dzień pościli / drudzy dwa / drudzy więcey / niektorzy też czterdzieści dni połtow záchowywáli *WujJudConf* 193v; *BudBib* 1.Reg 31/13; *BudNT Luc* 5/35; Przed wielką nocą pość pułsiodmy niedziele? *CzechRozm* 73; Począwłzy od podnieśienia Krzyża S. alz do wielkiey nocy / co rok pościła. *SkarŻyw* 160; Y Helialz przez tész lidzbę dni połzcząc / widzenia się Bożego godnym łtał. *SkarŻyw* 208, 29, 35, 107, 121, 147 (23); *LatHar* 350 [2 r.]; Y łam Pan tyle też dni pościl ná pułzczy: áby nam vroczyłte czterdzieści dni połtow zołtawil. *WujNT* 15; My (práwi) połt czterdzieści dni / według podánia Apółtolłkiego / raz w rok / czáfu nam przyłtoynego pościmy. *WujNT* 16; Od czwartego dniá aż do tey godziny (marg) pościłem, y (-) modliłem się *WujNT Act* 10/30, *Matth* 4/2, s. 15, 39, *Luc* 18/12, s. 452; *SkarKaz* 120a, b [2 r.], 121a, b, 382a.

W połączeniach szeregowych (25): *OpecŻyw* 37; *PatKaz III* 142; *KromRozm I* D4, D4v; Dobry to y fwyęty obyczay [...] kyedy kápłani połciwłly y łpráwiwłly fie pánu bogu / ducha S. nabożnye wzywawłly / przyyawłly cyáło páńłkye / y przyłyągłly / [...] biskupá łobyie wolili *KromRozm III* I8v; Aby Pan Bog [...] przyiazń pánom y łlugom Bożym dał / áby fie wítawitznie modlili / wtrzezwości

chodzili/ pościli/ iálmuzny dawáli/ iáko przes Proroká Pan Bog mowi. *KrowObr* 62v; *Leop* 3.Reg 21/27, 2.*Esdr* 1/4; Potym czytano dekret Papielki/ ktorym vpomina wfytki krześciány/ áby sie lepfzyli/ Bogá sie bali/ częfto sie spowiadáli/ pokutowali/ pościli/ do Kościoła chodzili *BielKron* 224v, 165, 383, 394v; Ia práwi znam to zem ieft grzelzny/ ále polzczę rad/ y rad przebog dáię/ y w kościele częfto bywam/ [...] częgo nie káždy czyni Krześciánin *GórnDworz* Q3v; Bo sílać ich ieft miedzy Krześciány co fufzã/ polzczã/ modlá sie/ nie ípiã/ vbioru/ kftały/ y ine rozmaíte íprawy/ máią ku zbáwieniu íwemu. *RejPos* 206; *BialKat* 86; *BielSat* D2; *CzechRozm* 6; *KarnNap* Dv; Gdy iálmuznę dawaćie/ gdy íię Bogu modlicie/ gdy pościcie/ nieczyńcie tego przed ludźmi *ModrzBaz* 59; *SkarJedn* 370; *SkarŻyw* 459; *ReszList* 158; Lepiey nie pość/ nie bożkuy/ nie nakláday z Mnichy/ Chcezlby być Bog odpusćil/ nie ítroy więcey pychy. *BielRozm* 26; *WujNT* 620; *SkarKazSej* 698a.

W przeciwstawieniach: »pościć ... nie pościć (7), jeść (2)« (9): *Leop Matth* 9/14; Inśzać ieft rzecz o máłych niektorych Ceremoniach mowić/ ná ktorých nie wiele należy/ iáko że indzie írodze [errata: írzodę] polzczã/ á indzie niepolzczã. *WujJud* 140v; Poftem ták íię był wiał ná początku vrzędu íwego/ ífz iáko powiádał/ głodu nie miał polzczãc/ áni ímáku iedząc. *SkarŻyw* 332, 457; *WujNT Matth* 9/14 [2 r.], *Mar* 2/18 [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: pościć barzo (2), cielesnie, czasem, często (a gęsto) (9), długo (3), dobrze, jednostajnie, nieduchownie (2), prawdziwie, rad, srodze (2), twardo (2), ustawicznie (2), wiele (więcej) (5), zawsze (zawždy) (4); pościć dla chwały, dla grzechow odpuszczenia, pamiątkę [czego] (2), dla usprawiedliwienia; pościć z przykazania, z wolności, za grzeszne, za dusze zmarłych; Bogu pościć; pościć na puszczy; pościć cały dzień (2), co dzień (2), jeden dzień (2), każdego dnia, każdy dzień (2), [jakiego] dnia, kila dni, w [jakie] dni (3), czterdzieści dni (26), pięć dni, przez trzy dni (3), w trzech dniach, trzydzieści dni, miesiąca [którego], pośiodmy niedziele, w niedzielę (2), (w) sobotę (11), (cały) tydzień (2), dwakróć w tydzień (w tygodniu) (5), co rok, miesiąc cały w rok (2), raz w rok (2), jednego czasu, natenczas, od [którego] dnia, od młodości (2), od zwiastowania, do [jakiej] godziny, do narodzenia [= Bożego Narodzenia], do nocy, do Wielkiej Nocy, przed, Wielkąnocą.

Zwroty, »pościć na suchym chlebie, w (samym) chlebie a wodzie« [szyk zmienny] (1:1): *SkarŻyw* 160, 571; [A gdy częftokróć rufzáło sumnienie Boleśláwá/ o zabicie brátá Zbigniewá/ vdał sie ná pokutę ciężką: pościl w wodzie tylko á w chlebie *BielKron* 1597 108 (*Linde*)].

»post(y) pościć« [szyk zmienny] (7): Ze ten post/ ktoru y Moyzełz y Eliafz/ y íam Pan Zbáwiciel náfz pościć raczył/ ieft nam w Zakonie/ v Prorokow/ y w Ewángeliey przykazány *WujJud* 193, 193; *SkarŻyw* 29; *ReszList* 158; *LatHar* 125; *WujNT* 504; *SkarKaz* 120a; [*HerbOdpow* Pp7v].

Szeregi: »pościć i nic nie jeść« (1): A oná wyszedwfyz z kłaftoru/ ítać ná wietrze y modłę czynic y pościć poczęła: [...] ták długo polzczãc y nic nie iedząc/ áfz onęgo czártá ítárlá *SkarŻyw* 226.

»pościć, (i) modlic się (a. modlitwy a. modłę czynić)« = *ieiunare et orare a. obsecrationes facere* *Vulg* [szyk 7:4] (11): *OpecŻyw* 175; *KromRozm III* 15v, 16; Bífkup [...] kazał pościć wlyzthkiemu duchowieńftwu y modlitwy czynić ku pánu Bogu *BielKron* 348v, 134v; íednego czáfu Świętá święcã/ modlá sie/ y polzczã wlyzfy *WujJud* 132v; *SkarŻyw* 35, 226; Przetoć Kátholicki kościół modli íię y pości w káзде íuchedni *WujNT* 39, *Luc* 5/33, *Act* 13/3. [Ponadto w połączeniach szeregowych 10 r.]

»pościć i płakać« (1): Gdyście pościli y płakáli [*Cum ieiunaretis et plangeretis*] miefiącá piątego y fiódmego przez ty fiędmiđzięfiąt lat/ izażeście wy mnie pościli? *BibRadz Zach* 7/5. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»pościć i pokutować« [*szyk 1:1*] (2): Nierzékl mu/ będzięś tylko pościl ij tak pokutowál. [...] ale mu rzékl: Dzis będzięś fémną w raiu *OpecŻyw* 145; *WujNT* 130.

»(więcej) pościć (niżli) abo suszyć« [*szyk 1:1*] (2): A jż miętkko fczielie duffy Iż diż [!] pończy abo fuffy A natká brzuch aż do fłyje *RejKup* r6v, g5.

Przen (10) :

W połączeniu z określeniem długości trwania postu (1): drży ono vpádłé á owrzedzyáłé fumnienie ich/ pości przez trzy dni/ tho ięst/ przez ony włytyki trzy wieki żywotá á człówieczeństwá fwoiego *RejPos* 183.

a) Głodować, nie dojadać (8) : Kot rzékł/ vmieřz gádać/ Aleć ia wždy muřę śniádać: Azař niewieřz nędzna głowo/ Iż wiele pościć nie zdrowo *BierEz* H4, Pv, R2; miałby też obaczyć inřze rzeczy, iako praczą onego człówieka ktory vrinę zořthawił/ zafię iedzenie iego ięstli pościł/ Theř ięstliby był wczóra w łaźni *FalZioł* V [2]; řzaleni ktorim fie głowa zawracza, iako řą ktorzi wiele pořczą warzey nie częřto iedząc *GlabGad* L4v; *GosřCast* 27.

W połączeniu z określeniem terminu lub długości trwania postu (2): Iż ten ktory ma poranu zořtawić vrynę/ niema wczórařzego dnia pościć/ ale ma miernie wieczerać y takieř pić. *FalZioł* V [1]; Gdy fie Turcy řpráwili/ napierwey vřtháwili pościć cáły dzień aż do nocy/ potym w nocy ziađřy po trořze/ řegnáli fie řwym obyczáiem obłápiáiąc ieden drugiego *BielKron* 251.

b) Zachowywać wstrzemiężliwość seksualną (1) : (*did*) Achiza panią karze iż řwiatha nie vzywa (–) [...] Ba wieręć ia wolę zdrowie Nizli řobie řwiat zamotać A głowę prawie skłópotać Bo by to řa to nie řtało Wřżák widzę inřzych nie mało Ktore też nie żawždy pořcą A wždy fie nie barzo trořczą *Rejřóz* D.

Formacje współrdzene: odpościć, pościć się, przepościć się, wypościć; paszczać, paszczać się, przepaszcząć.

Cf POSZCZĄCY, POSZCZENIE

AL